

תפילות להענשת רשעי אומות העולם

הרב ברוך כהנא

לע"נ הרב אליהו שלמה רענן זצ"ל הי"ד, שלמד יחד עמי כחמש עשרה שנה במכון הלכה ברורה, ושעבד אתי על המפתח לפירושים על משנה תורה. כהמשך לתפלה הפרטית שלנו מחמת רציחתו, "ה' יקום דמו", בא לקט זה של תפילות על הנקמה.

הרוב המכריע של בקשותינו בתפילה, בימים רגילים ובימים מיוחדים, הן בקשות שה' יציל אותנו מצרה, וייטיב עמנו, והבקשות הללו חוזרות על עצמן פעמים רבות בשינויי לשון, ואנו נותנים טעמים לבקשתנו: זכות אבות, רחמים מחמת מצבנו הנורא, חילול השם עקב שפלותנו, וכו'. לכאורה, לא היה מקום לערב בתוך בקשות אלו, גם בקשות להעניש את אויבינו, שהרי מה תועלת לנו מכך? הרי ה' יכול להושיע אותנו בלי להרע לאויבינו? ואיך נבקש מה' להתאכזר על הגויים, באותו זמן שאנו מבקשים ממנו לרחם עלינו? והרי לכאורה היה עדיף שנבקש ממנו להחזיר אותם בתשובה, או אף לבקש שימחל להם כמו שאנו מבקשים על עצמנו?

אף על פי כן, פעמים רבות בתוך התפילה אנו מבקשים מה' לנקום את נקמתנו מהגויים, כפי שאפרט להלן. אמנם בקשות אלו הן מיעוט קטן מכלל הבקשות, אבל עצם הימצאותן מלמדת על התייחסותה החיובית של היהדות לנקמה בגויים ולהענשתם, מפני שביעור הרע הוא נחוץ לתיקון העולם, שכן בקיום הרשעים יש חילול השם, כאילו אין ביכולתו למנוע את מעשיהם. לימוד זה מתווסף למקורות בתנ"ך ובתלמוד ובמדרשי חז"ל שמשבחים את הנקמה (ולשונות הבקשות בתפילה לקוחות בדרך כלל מהמקורות הללו, כפי שאפרט להלן). ואם היה מקום לבעל דין לחלוק, ולטעון שכביכול במשך הדורות מאז חז"ל השקפת היהדות השתנתה בעניין זה, בהתאם ל"התקדמות" ה"מוסר הטבעי" של תפיסות עולם שמחוץ לתורה – הרי העובדה שאנו ממשיכים לבקש את הנקמה בתפלה טופחת על פניה של טענה זו.

המעניין הוא שבקשות אלה מופיעות גם בסליחות, שאנו אומרים בזמנים שאנו צריכים להקדיש לבקשת רחמים על עצמנו, וגם בקינות, שאנו אומרים בתשעה באב, ביום העצוב ביותר בשנה, כאשר לכאורה מה שחשוב לנו צריך להיות רק בניין בית המקדש ושיבתנו

לארצנו. עובדה זה מוכיחה ביתר שאת את חשיבותה של הנקמה ביהדות. ואין לומר שהבקשות הללו הן רק פרץ רגשי של העם המקונן על מצבו, ולא באות כבקשה ממשית – שהרי גדולי התורה בכל דור סיננו מתוך הסליחות והקינות את הדברים שאין ראוי לאומרים (עיין לדוגמה שערי תשובה, אור"ח, סי' תקמט, וסי' תקפב ס' ו, וסי' תקפד ס"ק ב, וסי' תקצא ס"ק ד).

יש להדגיש שבנוסחים של כל עדות ישראל מופיעות התפילות על הנקמה, כך שאין לטעון שזה דבר מקרי שנכנס לתפלה בלי שגדולי התורה הסכימו לכך, או שזו השקפה של עדה אחת בישראל בלבד.

בלקט שיובא להלן, מובאות התפילות מתוך נוסחים שהוגהו על פי כתבי יד, מפני שיד הצנזורה (והפחד מפניה) שלטה בספרי הדפוס, והשמיטה דווקא בקשות מהסוג שאנו עוסקים בו (כלפי מי שמתעקש לומר שכביכול הרבנים הם שמחקו קטעים אלו מספרי הדפוס משום שהתנגדו לתוכנם, נשיב שלא מצאנו הדים לכך בספרות הפוסקים, כפי שמצאנו לגבי תיקונים אחרים שעשו הרבנים בפיוטים; מה עוד שהרבה בקשות כאלה נשארו גם בספרי הדפוס).

לגבי הציטוטים מהפיוטים לימים הנוראים ולשלשה רגלים, שיובאו להלן, צריך להעיר שרובם אינם נאמרים בזמננו, אבל לא מתוך התנגדות לתוכנם של המובאות דלהלן, אלא בגלל התמעטות הדורות, שהמעייטו בכלל באמירת פיוטים.

לא אציין פסוקים שנאמרים בתפלה ובהם בקשת נקמה (כגון: א-ל נקמות ה', א-ל נקמות הופיע) מפני שמקורות אלו כבר נאספו (עי' אור הרעיון עמ' קיט-קלה); אבל צריך לזכור את העובדה שיש פסוקים אחדים כאלה בתפלת היום-יום, כדי שהמספר המועט של בקשות לנקמה בתפלת היום-יום שבלקט דלהלן, לא ייצור רושם כאילו הן זניחות. כמו כן, לא אציין תפילות שיש בהם שבח לה' על נקמות שעשה בגויים בעבר, כגון במצרים או בהמן, אף שגם מהן מוכח שטועים אלו שמביאים בהקשר זה את "מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה" (אגב, רעיון של צער על טביעת המצרים אינו רמז אפילו פעם אחת בכל הפיוטים של שביעי של פסח). זאת כלפי מי שירצה לטעון שהעובדה שמתפללים על הענשים רשעי הגויים אינה מוכיחה שאנו שמחים בכך – הפיוטים שמשבחים ומודים על מפלת הגויים אז הם ההוכחה לשמחתנו; התפילות שמבקשות מה' להעניש מוכיחות פן אחר: שאיננו רואים בכך דבר ששייך רק לעבר.

כדי להבחין בין רשעות הגויים כלפי ישראל לבין רשעותם כלפי ה', סימנתי את התפילות המתייחסות לסוג הראשון ב-(1), ואת אלו המתייחסות לסוג השני ב-(2). תפילות המתייחסות לשני הסוגים מסומנות (1-2), ובאלו שלא ברור מה גדר רשעות הגויים בהן, אין סימון.

תפילת החול

(1) וכל המינים כרגע יאבדו, וכל אויבי עמך מהרה יכרתו, והזדים מהרה תעקר ותשבר ותמגר ותכניע במהרה בימינו (תפלת העמידה, לפי נוסח אשכנז; נוסחים דומים בעדות אחרות).

(1) אבינו מלכנו, כלה כל צר ומשטין מעלינו... נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך (אבינו מלכנו, בנוסח אשכנז) (ע"פ תהלים עט, י: ייודע בגוים לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך).

(2) עוררה גבורתך וקנאתך על אויביך (והוא רחום, תחנון בשני וחמישי, בנוסח אשכנז).

(2) מגר את הגויים אשר לא ידעוך (תחנון בשני וחמישי, ד"ה או"א אל תעש, בנוסח עדות המזרח; ואומרים זאת גם בארבע תעניות).

תפילות שבת

(1) וינקום נקמת דם עבדיו השפוך (אב הרחמים) (ע"פ תהלים עט שם).

זמירות שבת

משוך חסדך ליודעך א-ל קנוא ונוקם (כל מקדש שביעי) (ע"פ נחום א, ב: א-ל קנוא ונוקם).

בבואו מאדום חמוץ בגדים, זבח לו בבצרה וטבח לו בבוגדים, ויז נצחם מלבושיו להאדים, בכוחו הגדול יבצור רוח נגידיים, הגה ברוחו הקשה ביום קדים (ברוך ה' יום יום) (ע"פ ישעיהו סג, א: מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה... מדוע אדום ללבושך... פורה דרכתי לבדי... ויז נצחם על בגדי).

(1) דרוך פורה בתוך בצרה, וגם בבל אשר גברה, נתוץ צרי באף ועברה... הדוך קמי א-ל קנא במוג לבב ובמגינה... (דרור יקרא [יש גירסה אחרת, יותר ארוכה]). שפוך אף על ראש השעיר החי (צמאה נפשי).

זמירות מוצאי שבת

נוה הר שעיר בקרוב תכבוש... עמון ומואב מהרה תכלה... (חדש ששוני).
 (1-2) אגיל ואשמח בלבבי, בראותי כי מאויבי תריב ריבי... לכן בעמים יחד תפול אימה ופחד, לבם יפחד בעת יעלה גוי אחד... יעור לעשות הרג רב, ארם וערב, לערוך מלחמה וקרוב, על אויביו יצריח... זדים מלכי אדמה, יטור נפיש וקדמה, משמע ודומה, נוסו נגבה וימה, אשר אתכם יבריה (אגיל ואשמח, בנוסח אשכנז [בנוסח עדות המזרח חסרים חלקים; אבל הנוסח שבאשכנז הוא הנוסח המקורי, כדמוכח מן האקרוסטיקון "אליעזר" שבראשי הבתים, שחלקם חסרים בנוסח של עדות המזרח]).

(1) אויביך אפגיע, יום נקם בלבי (א-לי חיש גואלי) (ע"פ ישעיהו סג, ד: כי יום נקם בלבי).

והרשעים הלא ירדו לשוחה (אשרי אדם, בנוסח עדות המזרח).
השקה צור מי ראש צר עייו ילטוש (אל אליהו, בנוסח עדות המזרח).

פסח

פורה תדרוך לשומר מה מלילה (הגדה, אז רוב נסים).

חנוכה

(1) לעת תכין מטבח מצר המנבח... נקום נקמת דם עבדיך מאומה הרשעה (מעוז צור [חסר בנוסח עדות המזרח]).
ושפוך חרונוך באומרים ערו (אחות קטנה).
וצר להריגה יקדש (י-ה הצל, בנוסח עדות המזרח).

הושענא רבה

אנא סגב אשלי נטעך, עריצים בהניעך (אנא אזון).
(2) מתקוממין יהיו כאין... א-ל נא חמוץ בגדים, זעום לנער כל בוגדים... (א-ל נא תעינו).
קול שם רשעים להאביד (אומץ ישעך).

קינות לתשעה באב (מהד' מוסד הרב קוק)

סי' י שורה 47: תקרא איד עוללתי על אדמוני, לסחפו ולשספו שבעתיים כאוני (על פי איכה א, כב: ועולל למו כאשר עוללת לי).
סי' טז שורה 75: השת בגוים מוראך (ע"פ תהלים ט, כא: שיתה ה' מורה להם).
(1) שם שורות 85-87: תבוא תשור מעני למול... תשיב להם גמול... תקרא תגלה יום כמוס מלב... תתן להם מגינת לב, תם תכלית תקפם ללכדם, יפלו בלי להעמידם, תרדוף באף ותשמידם. (ע"פ איכה ג, סד-סו: תשיב להם גמול... תתן להם מגינת לב... תרדוף באף ותשמידם).
(2) סי' יט שורה 2: ולמה בני בליעל חיללו שמך ולא שפכת עליהם זעמך.
(2) סי' כא שורה 12: ושמע כל חרפתם אשר חרפוך והפל אימתך עליהם.
(1) שם שורה 24: ושמע אנקתנו וקנא קנאתנו.
(2) סי' כג שורה 44: קנא לתורתך אשר בזאו נהרים.
(1) שם שורה 46-47: תנקום דם הנשפך כמים המוגרים... קומה והינשא על צרים הצוררים.

(1-2) סי' ל שורה 49-68: לעינינו בגוים נקמת דם עבדיך תודיע, א-ל נקמות ה' א-ל נקמות הופיע, נקום נקמתי מאת מעני, עת נקמה היא לדון דיני, א-ל קנא ונוקם ה', ה' כגיבור צא חובך פרע... שבור זרוע רשע זרע... שלם ישלם המבעיר את הבעירה, וכעל

גמולות נא שלם, אויב תפיל מהרה ותכלם, כי אל גמולות ה' שלם ישלם, שונאי תצמית סף רעל תשקם, המת תחת ידו נקום יינקם, אם בגוי אשר כזה לא תתנקם, העל כן נקראת איש מלחמה, צריך לכלות ובהם להינקמה, נוקם ה' ובעל חמה, קנא לשמך עבודך הא-ל, ולדם עבדיך השפוך ולחרבות אריאל, נקום נקמת בני ישראל... ויז נצחם על בגדיך בפורפורך היות, ידין בגוים מלא גויות... כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה.

סי' לד שורה 34-33: לובש נקמה עורה וקומה להתקוממה, ברמי קומה, ידין גויות רקמה.

סי' לו שורה 27-26: גם עליך יעבור הכוס אשר עברני, ואז בסלעי סעיפיך אנפץ את טפיך (ע"פ תהלים קלז, ט: אשרי שיאחז וניפץ את עולליך אל הסלע).
סי' מב שורה 9: אשרי שישלם לך גמולך.

סליחות אלול ועשרת ימי תשובה (מנהג ליטא, מהד' מוסד הרב קוק)

סי' ז שורה 11: כלה שעיר וחותנו ויעלו לציון מושיעים.
סי' ט שורה 14-13: שפט רעה תביא עליהם והאשימם, למו עולל והתעולל בכבוד ישימם, מנת כוסם פחי מפח הנשימם, השב שבעתיים נקם ברית והשמים (ע"פ איכה א, כב: ועולל למו כאשר עוללת לי).
סי' יב שורה 22-20: ריבה ה' ריבי נפשי... שיני רשעים בחצץ תגרוס, שכול ואלמון אותם תהרוס, תשפוך דמם ארצה לרוס.
סי' יג שורה 8: ותשלח המגעת להומיה וסוררת.
שורה 13-12: תדבק בה ממארת כמו כבד ליותרת, בחמת קרי יקר גם כל מכה וכל חלי.

שורה 21: צורי עוררה נא והשחיתה מכנה, ואת מלכותה תעקר.
(1) סי' יד שורה 12-10: רבה מהומה ביניהם הטל, ומלאך אכזרי דוחה ומטלטל... יועציהם ואיתניהם תוליך שולל, ובהם תתעולל כאשר בי התעולל.
(2) סי' יז שורה 11: שאון קמך העולה הדק וכלה.
סי' יח שורה 12: צרים אשר שממוהו באפך האשימם.
סי' כא שורה 6: כח גבורתך ייודע איפה וכמה, לשולחים זמורות אף כמה וכמה.
שורה 14-11: שבט מלבט מחבט גדע ושבור, תעיר קנאה תריע תצריח כגיבור... השפל גבוהים המך רמי הקומות... רודים המגדילים ילבשו בושת וכלימות.
(2) סי' כז שורה 17: פגר מנאציק בעוני ורשיון.
(1) סי' כט שורה 24: מאויבי אינקמה פזרוני, גדע קרנות זרוני.
(2) סי' ל שורה 7: ונרון באבוד רשעים האומרים בתורתך מלזבוד.
(1) שורה 13: שוב נא ונקמני מידי עשו כי השיאני.
(2) שורה 26-25: יפלו ממועצותיהם תפל טחי, זכרם יסוף ועמך לך נחה, קל מהרה גמולם בראשם, ומחה כל גוים שכחי אלקים.

- (2) סי' לא שורה 59: זרוע תשבור לעובדים לאל הנקבר.
 סי' לב שורה 22: נגילה ונשמחה בך רשעים באבוד (ע"פ משלי יא, י: ובאבוד רשעים רינה).
 (2) שורה 31: שונאיך ילבשו בושת בייסור תוכחות.
 שורה 36: ישיא מוות עלימו, ירדו שאול חיים.
 שורה 49-51: חיים מספר יימחו אדום ומואב הגבוהים... בל יוחן רשע יידון בשילוהים.
 שורה 65: ופי רשעים מחיתה.
 (2) סי' לג שורה 25: זוהר חמה תפיחד ויבושו עובדי נבו.
 שורה 29: מלך חכם מזרה רשע וגם בער, וישב עליהם אופן ובהם יגער, גרש לץ ויצא מדון.

- (1) שורה 39: ינקום נקמת הנעלב מן העולב.
 שורה 55: ועדינה תעקר כנאמר (ישעיהו מז, ח).
 (2) שורה 73-75: מלך קם בחמתו לכלות גוים כמדובר, אוכלי בשר החזיר השקץ והעכבר, יריע אף יצריח על אויביו יתגבר (ע"פ ישעיהו מב, יג).
 (2) סי' לו שורה 7: מכה בלי תרופה, נצח לחורפיק תתן בקצפה.
 סי' לח שורה 40: למה תשיב ידך וימינך מקרב חיקך כלה (ע"פ תהלים עד, יא).
 (1) סי' מב שורה 27: דורש דמים דון דיננו, השב שבעתיים אל חיק מעננו (ע"פ תהלים ט, יג: כי דורש דמים אותם זכר).

- (1-2) עמ' קל, שורה 12-15: וינקום נקמתו ונקמת עמו ונקמת תורתו ונקמת דם עבדיו אשר שפכו דמם כמים, כהבטחתנו ביד אבי חוזה, הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו (דברים לב, מג).
 (1) שורה 21: ולא רץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו (במדבר לה, לג).
 (1) סי' נ שורה 9-11: יבוש וייכלם מעני, כי יעשה ה' דין עני... להם ישיב כפעלם.
 (1) שורה 17-19: צרים כלות בחרץ... קול להשמיע לעויני כי קרוב יום ה'... רם זרועך תראה.

- סי' נד שורה 23: שתף אשד ולהבה, להשבית נוגש ומדהבה.
 (2) שורה 26: קומה כחוק הישן, ויפוצו אויביך כעשן.
 (1) סי' נה שורה 35: צדק ומשפט תעטה לנקום נקמתו.
 (1-2) שורה 46-48: ישמח צדיק כי חזה נקם (ע"פ תהלים נח, יא), נקם ישיב לצריו אדום וישמעאל... אל תחרש לדמם ואל תשקוט א-ל (ע"פ תהלים פג, ב), נקום נקמת בני ישראל (ע"פ במדבר לא, ב).

- סי' נח שורה 4: קדוש התיקם ללא שמרו חוקם, באף ובחמה עשות בהם נקם.
 סי' נט שורה 2: שיוועתי הושיעה יום נקם נכמס.
 סי' סא שורה 23: ומדוע לא תקצר ותישבר יד רמות הקושרים.
 שורה 53-55: "מדוע אדום ללבושך" תקרב עונתו, ויז נצחם על בגדי עטייתו, סלה נודה יום הבא בשעתו.

- סי' סג שורה 4: דורש דמים, הצלתנו כמה פעמים, והשפלת מלכים רמים.
- סי' סד שורה 67: והמה קלעם ובלעם ממכון שבתך.
- (2) סי' סו שורה 7-8: שפוך עליהם זעמך וחרון אף ממרומיך, וקנא א-ל לשמך אשר בגוים מחולל.
- שורה 14-16: ורובה וצודה בצידיו יאכל פרי מעבדיו, ואיש נוהם על מרדיו לשון אש תאכל בדיו, ובערו שניהם יחדו כאשר יבער הגלל.
- סי' עא שורה 4: סור ערל וטמא בעלי דבבם.
- סי' עג שורה 19: עדינה תפיל לאין תקומות.
- סי' עו שורה 22: ועל הגוים שפוך זעמך.
- (1) סי' עט שורה 13: שפטה משפטנו מזדים עושקים.
- סי' פ שורה 2-3: נמר שוקד וחזיר עמהם, תן להם כפעלם וכרוע מעלליהם, נוגח תמול שלשום אשר בור כרה, יאחזמו ציר וצרה כמבכירה.
- שורה 5-6: תכרית נין ושאר טובו שוחר, וטבוט טבח והכן תהי עוקר ונוחר.
- שורה 9-12: שבעתים השב חללים הפילים, אבן ירגמו אותם וחרב ה' תאכלם... ובעל הבור ישלם, העל אלה לא תפקוד באף ועברה, להשיב תשלום לנחלה לך שפרה... שלם ישלם המבעיר את הבעירה.
- (1) שורה 26: ריבה ריבי מעם חרמך.
- סי' פב שורה 30: אלופי אדום ואילי מואב יאחזמו רעד.
- שורה 39: בדברו תרגו כל הארץ למשפט בקומו.
- שורה 81-83: שלום בארץ יתן ועמים תחתנו ידבר, לאומים תחת רגלנו משנה שברון ישבר, כי באש ה' נשפט וחיילים יגבר.
- סי' פט שורה 4: דרוך פורה ונצחם יזה.
- (1-2) שורה 18-21: תצמת בקצפך שוחחי לתלוי, קנוא ונקם קנא לשמך... ריבה ריבנו-מעם חרמך, שבעתיים השב לחיק מאניני, שכר חציך מדם מעני.
- (1-2) סי' צ שורה 31-32: צא על אויביך כגיבור, זרוע רודפי תשבור... חציך בהם תכלה.
- סי' צד שורה 4: בבגדי נקם הנאים השב גמול על גאים.
- (1) שורה 18: טנף מרשיעי לרקוב, כי אכלו את יעקב.
- (2) שורה 26-27: ממתקוממים בהר נחלתך, אראה נקמתך. נקמתך תראנו ונגילה.
- שורה 30: סאסאה תמור כפערו, האומרים ערו ערו.
- שורה 37: קנא ונקום נקמה.
- (1) שורה 39: ריבה ריב עמך.
- (1) סי' צו שורה 5: גאות ונקמה מלובש, להושיע עם מכובש.
- (1) סי' צז שורה 8: לחם לוחמ.

(1) אויבי גברו... העל אלה תתאפק ה'... למה פניך תסתיר ואויבי על יתר, א-ל קנוא ונוקם ה' (עמ' 94).

(1) מתי תעשה ברודפי משפט (עמ' 95).

ואויביהם תבהל (עמ' 107).

סליחות בה"ב

(1) יועציהם ואיתניהם תוליך שולל, ובהם תעולל כאשר בי נתעולל (ישראל עמך).
רודה רודף באף תכלה (אלקים בישראל).

כלה שעיר וחותנו (ישראל נושע בה).

(1-2) דרוך פורה ונצתם יזה... קנוא ונוקם קנא לשמך... ריבה ריבנו מעם תרמך (אזון תחן).

סליחות לתעניות ציבור - נוסח אשכנז

א-ל קנוא ונקם גמלם ישאו את שברם, כמעשיהם שלם ויבושו משברם (אבותי כי בטחו, לעשרה בטבת).

(1) דלו עיני למקום קראתיך אויבי לקוב, הכרת שם ושאר ומחה שם לרקוב (אדם בקום עלינו, לתענית אסתר).

ונוקם קח מאצר ומדישן, שפוט אילם ואז ישלם המבעה והמבעיר (שעה נאסר, לי"ז בתמוז [חלק נמצא גם בנוסח עדות המזרח]).

סליחות לתעניות ציבור - נוסח עדות המזרח

(1) מלחמה שית משגבי ומושיעי, לאויבי ומכניעי, כוס מלא מסך השקם ה' רועי (ארץ שפל, לעשרה בטבת).

רומה ה' בעוזך זדים להשאות (בחודש העשירי זאב, לעשרה בטבת).

יום נקם תעיר לצרים הומים בביתך (בחודש העשירי החזיקו, לעשרה בטבת).

שבעתיים תשלם כפועלם אל חיקם (אז בבוא יום, לעשרה בטבת).

(1) וכל שונא ומתאנה בעוז אפך חדש, ויילכדו ויאבדו כיום ברק בעיר קודש (שעה עליון, לעשרה בטבת).

(2) כן יאבדו כל אויביך ה' (אגגי בהעמיקו, לתענית אסתר).

פיוטים לארבע פרשיות

(1) גועלה תשית למנוד ראש... וצוררם ירזה... וצורריהם יומעטו ויוחסרו, על צוארם יוגברו (א-ל מתנשא, לפרשת שקלים).

(1) כקריעת ים סוף וכמכת בכורים שונאיהם להכותם (אתה אהבת, לפרשת שקלים).
תת המון לאומים תחת נפשנו (אז מאז זמות, לפרשת שקלים).
וישולם לו משלך גמול רע מחילך, סערהו בשצף עולך... שכח שם עדינה מכל צד ומכל
פינה (זכור את אשר עשה, לפרשת זכור).

(2) אם לא עתה תקום ותקשיבה, בשלוש עשרה קימות נקמות לחשב, בפחד ופחת
ופח לפקוד על היושב... מתי תתנשא ותתרומם, וזכר אומר פיד קומם, בשלוש עיתות
עמלק להמם, בשלוש מיתות זכרם להדמם, בשלוש ימי אפילה נגהם להעמם, בשבעה ימי
עברה להרשימם, בעשרה מיני שמד להאשימם... וצבא המרום... יפקוד עליהם את העוונות...
להפילם לתופת דראונות, והמון לאומים וכל הלשוונות, על עוזר ועוזר ישאו קינות, וכשל
עוזר ונפל עוזר מקוננות... ויבין כל יציר כי שמם שיכחת, ושעיר ושריו אז ויכחת, ועמלק
וטפסריו הוכחת... ויאמרו גאולי ה', כן יאבדו כל אויביך ה'... (אלקים אל דמי לך, לפרשת
זכור).

(1) שונאיהם יודשו כאחד, בפחת ופח ופחד... הלא אתה תריב ריבך... כקריעת ים סוף
וכמכת בכורים שונאיך להבקים (אום אשר בך, לפרשת פרה).

(1) וצורריהם פתאום להדש... והועמתו היות ששים, שונאיהם בים דורסים... צורריהם
תפיל בשוחות, ונפשותם תהיינה שחות, בכל רע מוכחות... תנות כקריעת ים סוף וכמכת
בכורים להגבירה (אות זה החודש, לפרשת החודש).

נקמות אשר בלב מכוסות, נתכנו במועד זה היות טכוסות (ולירושלים, לפרשת החודש).

(2) שונאיך נדוש נא, במדותך פעולתם כבראשונה (מבשר עם זכיות, לפרשת החודש).

(1) דמי מתקוממי אזה (פיוט לפרשת זכור בנוסח עדות המזרח, אות ד, בא"ב הראשון).

פיוטים לראש השנה (לפי מחזור רנת ישראל, נוסח אשכנז)

תעיר ותריע, להכרית כל מריע (עמ' 177).

נטישות צרים בהתיזך לנשל (עמ' 179 ועמ' 285).

טמינת לב ונקימת קץ... כסוחים בלהטו להבהב לרקוב (עמ' 226).

(2) בגדי נקם לבש ביום נקם, לצריו ישיב אל חיקם... חמוץ בגדים בדורכו בוגדים,

יבצור רוח נגידיים (עמ' 363).

מלך יעט קנאה, קנוא קינא גאה גאה, כאיש מלחמות יעיר קנאה... מלך צוה בכל רוח
עריצי גסי הרוח, לאפפם בשטף רוח, מלך קהל מלכי אדמה, בסערו משא דומה, יפקוד על
צבא רומה (עמ' 364).

מלך ישפוט עמים במישורים לנשאו, צופה לדקדק דינם בהתנשאו (עמ' 367).

לנער כל רשעי ארץ (עמ' 371).

(1) מוטות צרים שבר והכחידם... קמיהם על פנימו גלה שוליים, זכור ה' לבני אדום

את יום ירושלים (עמ' 375).

(2) הלא בהראותך נחת זרועך באש, ויחתו וימסו משנאיך כדונג מפני אש (עמ' 384).

(1) כתקוע שופר בקול, יחפרו שוטניהם (עמ' 388).
 נתוש חונף ממלוך, בית גאים בלי מלוך יסח לבל מלוך... במגרו ממלכות, גוים וממלכות,
 יהום והוא ימלוך... זדים בדורכו, נקם יעט וימלוך, זר זד בשלכו, יתן עוז למלכו (עמ' 390).
 כיתים בכתו, איים בהכותו... לכל גבוה יפיל והר וגבע ישפיל, לכל אום יאפיל... מטו
 גוים, המו גאים, מעדו מתגאים... פור תפורר ארץ, בכליון וחרץ, פח ביושבי הארץ... (עמ'
 391).

(2) לאומים בסער ינשב... מואסיו להבקיע, בוגדיו לקעקע, מורדיו להשקיע, בקול
 חיזוק שופר (עמ' 396).

פגר והסעיר ממלכות שעיר... פתחי העיר תשקיע ותבעיר, פחד רב וצעיר (עמ' 397).
 שינה תעורר לשלם גמול לצורר, שאונו תפורר... תשור חרמון לרועע אדמון (עמ' 398).
 תיכון תבל כי יונער רשע... תיקום גוים, תוכיח לאומים, תשבור מטה רשע (עמ' 401).
 (1) תחת בני ציון בני יוון שחו, הברקת חיצים ותהומם בקול, תרעם לבוזזי (עמ' 406).

פיוטים ליום כיפור (לפי מחזור רנת ישראל, נוסח אשכנז)

כן אנחנו בידך, א-ל קנוא ונוקם (עמ' 68).

(2) כגיבור יצא איש מלחמות, יעיר קנאה לעשות נקמות... כביר כוח למרגיזי א-ל
 נוקם (שיר היחוד ליום רביעי, עמ' 93).
 (2) כשמיר ושית צרים ימגן... נוקם ונוטר ובעל חימה, לצריו אויביו איש מלחמה (שם
 עמ' 94).

(2) עד ממהר לשלם גמול לאויביו... ועם עיקשים תיתפל להומם (שם עמ' 95).
 (2) לוחם קמיו מדור דור... עיזוז וגיבור איש מלחמה, נוקם לצריו ובעל חמה, מכרית
 קמיו במהומה, נוהם עליהם בנהימה, לכן יתגאה ה' איש מלחמה (עמ' 187).
 (1) והשב גמול שבעתיים לצוררי עמך... לנקום במהרה בימינו לעינינו את נקמת דם
 בניך ובנותיך הקדושים והטהורים (יזכור לחללי השואה, עמ' 230 [נאמר גם בשביעי של
 פסח, בשבועות ובשמיני עצרת]).

(2) מגר עם לא ידעוך (עמ' 279).
 (1) תהדוף מהדום מתקוממינו... גלה לה יום נקם בלב... קומה בחרונך על גאים...
 שבור זרוע רשע (עמ' 281).

(1) קמי קהליה תקיא... תנער זדים מזבולך (עמ' 282).

(1) הן קומו יחתו מריבם, כי ה' יריב ריבם (עמ' 383).

חייתך יקר, בני שת לקרקר... קרנות עשר יעקר (עמ' 392).

(1) אך מגר מתקוממי צפוניך (עמ' 393).

הגויים אימים זמזומים קידר ואדומים, בלעם קלעם גמומים דמומים, הגוים גומר
 ומגוג אשכנז ורומים, דכאם הכאם זעומים מחרמים, הגוים הגרים קטורים לודים וארמים,
 וכחם שכחם מתחת רמים, הגוים זרח נחת מיזים ושמים, חסמם כרסמם שימם שוממים,

הגוים טבח גחם ויתר ראומים, יסרם הסירם מהיות אומים, הגוים כפתורים כסלוחים לטושים ולאומים, לפתם כפתם סעורים רעומים, הגוים מיבשם ואדבאל מישמעים ודומים, נפצם הפיצם שיתם הדמים, הגוים סבא וחווילה סבתכא ורעמים, עקם קרקם דוויים עמומים, הגוים פלשת עמון אשור ועילמים, צמתם המיתם תנם למהלומים, הגוים קיר ומואב לודים וענמים, רטשם נטשם דקים צנומים, הגוים ששך ומדי כיתים ולב קמים, תעבם העיבם לאין תקומים... ייאמן עוז הילולך, שלוות שודדים ושאננותם בהילילך... פאתי בוגדים בארץ באבדך... מלכי ארץ מכבודם בהדילך (עמ' 421).

(2) ימליכו אדנות ייחודך, המון עריצים לאבדון בהכחידך... באבדך עובדי פסילי נסכים, תיכון מלכותך... בבלעך בוטחי הבל תעתועים... בגדעך מקימי אשרים וחמנים... בדכאך דורשי קטב תוהו ובעלים... בהרסך המתהללים באלילים... בזעמך שאטי כזב פוני אל רהבים (עמ' 422).

(2) בטאטאך טועני עצבים עשויים פרקים... בידך כורעי נסבל משא לעייפה... בכולתך לנער רשעים מן הארץ (עמ' 423).

נתקם ממצבם בהשלך וסחיבה, וליהט אותם היום הבא... כל רעתם לפניך תאגור, והרק חנית וסגור, וסגור מוצאם ומובאם ויהוממו, בלע פלג לשונם ויוזממו, הרוס שינימו בפימו ויודממו (עמ' 425).

(1) יריבי לעיני יריב, י-ה ניצב לריב, בוזזי חרוב יחריב (עמ' 428).

(1) הינקם מצרינו כל אשר חשבו עלינו (עמ' 430).

ותנער רשעים מארץ (עמ' 431).

שנה שתדבר עמים תחתנו (עמ' 449).

פיוטים לסוכות (לפי מחזור רינת ישראל, נוסח אשכנז)

שבור זרוע רשע (עמ' 432).

(1) ודיב ריבם... תכה קמיה כמכת בכורים ותענה, תקרעם כקריעת ים סוף (עמ' 436).

תולדות שעיר תאביד (עמ' 438).

(1) גאון נוגשיכם יגדע וידמים (עמ' 446).

זדי רשע עקר אדמון, יבואום שכול ואלמון (עמ' 448).

(1) ופורצי גדרה השמם (עמ' 449).

חרבוני קיץ ילהטם לשסף (עמ' 453).

(1) וכל בוגדיה לעתיד לבוא לוקח מהם קללה, בלהט היום הבא קלונם מקלה (עמ' 454).

קדוש ישפוך עליהם חימה, ויפילם בגיהנום בלי רחומה, במדרגה התחתונה במהומה... שם יחזו ויבושו קנאת עם, אף אש צדים תאכלם במסעם, באבני אלגביש אש וגפרית וזעם (עמ' 463).

(2) כל אויביך להאביד... צרים מנו להדמם... ולצורריך תכחישה (עמ' 468).

צמת מענם... שכח ארורים (עמ' 470).

פיוטים לפסח (לפי מחזור רנת ישראל, נוסח אשכנז)

- פסח דת שבועים ימלא, ויום נקם יגלה... פסח וועד לשפוט מרשיעים... פסח חרב על רשעי אדום, ביד צח ואדום (עמ' 423).
- (1) פסח לוחצינו ילחץ... פסח עבור כל צורר שמור, ונקם עמו כאמור... פסח רמים זדים תהרס (עמ' 424).
- רעוץ ירעץ אום מדקה ואכלה (עמ' 425).
- יום צדקה לחרדים, חיבול זדים זרדים (עמ' 432).
- גן נעול, נקם ואין מגידים, סתום לתלבושת הבגדים (עמ' 433).
- נואמים בזה הקושרים, נגדו נהרגים כשוורים (עמ' 434).
- נא שבור זרועו מלהעלות תעלות... יראה לבחירים... דובים נמרים, אריות וחזירים, פרים אבירים, לפסג גזרי גזרים, כיקר כרים, כלים גמורים (עמ' 442).
- הרוס וקעקע ביצתם מתילנו (עמ' 443).
- רשף ניצוצים באור חדק, בצל צלמון צורם להדק (עמ' 457).
- (1) וארשתיך נוגשיך יתעולל (עמ' 471).
- שוקיו רמו להדוך גאיונים (עמ' 472).
- נא שאג ממרומים, ירדו לטבח ראמים (עמ' 474).
- (2) שמע שאגת קול צורריך וריגשם, רוח מדם גושם, ועפרם מחלב ידושם, ופגריהם יעלה באשם (עמ' 475).
- שחת משולי קש באוסר, שילום קרנות עשר, שלהבם כאוכלו כקש בחוסר (עמ' 478).
- וזאת תהיה המגפה, פסח לעתיד... ויצא ה' ונלחם בגוים, פסח לעתיד (עמ' 498).
- (2) תפול צרה בעדינה מאנוש לאבוד... נא שית אויביך למורש קפוד ואגמי מים, וידעו כי אנחנו עמו ואלקינו בשמים (עמ' 501). (זהו משפט חשוב: הטעם לבקשה להעניש את הגוים - הוא כדי שיכירו את ה' ואת ייחוד ישראל).
- ושם עדינה תאביד (עמ' 502).
- בראות מפתם ישמחו איים רבים (עמ' 505).
- עורי עורי זרוע יד הגדולה, עדינה תמחץ ושיתה כלה, עריה תעור מאנוש לחללה, ערות יסוד עד צואר סלה (עמ' 508).
- (2) בגד בוגדים וחלף אלילים, בטופלי שקר הפל חללים, ביום הרג רב בנפול מגדלים... צמת עוין בתה להשיתו, ציצת נובל צבי תפארתו (עמ' 509).
- (1) כעל גמולות כעל ישלם, לחיק זדים לא ידעו היכלם, לאיים גמול ישלם... נהרגים הורגים את הורגיהם, ונצלבים צולבים את צולביהם, ונשקעים שוקעים את שוקעיהם (עמ' 510).
- כמו כן גם הם נחרבים, ליום תוכחה קרובים... וצור עיתדם למחיתה, תפול עליהם אימתה (עמ' 519).
- (2) כאשר שמע לעגלה, לאויביו יעשה כלה, כלה ונחרצה להרעד, ביום כי אקח מועד...

פנות אויב ולהשפילו... קרנות רשעים בהפילו... וכסאו יכון במלאכתו, נכדי שעיר בהכותו, באויביו יתן נקמתו (עמ' 520).

(1) ובאדום יתן נקמתו לעינינו, כי איד עשיו יבוא עליו עת יפקדנו, שודד זרעו ואחיו ושכניו ואיננו, קובעת כוס התרעלה ישקנו, קטון בגוים בזוי באדם יתננו, אם יגביה קינו כנשר משם יורידנו, בדבר ובדם ישפטנו, כמהפכת סדום ועמורה יהפכנו, נקמת דם עבדיו ייודע בגוים לעינינו, ושבעתים אל חיקם ישיב לשכנינו... וכאשר שמע למצרים ישמיע לאויביו, באדום ובישמעאל ובכל צרינו (עמ' 524).

(1) חשף זרוע קדשו לנקום נקמתנו (עמ' 525).

ויום נקם תראו, כי בשמחה תצאו, פסח לעתיד (עמ' 526).

(2) לועגיו יהיו למשיסה, זמרו ה' כי גאות עשה, פסח לעתיד... ויצא ה' ונלחם, פסח לעתיד... ולא יהיה שריד לבית עשיו, פסח לעתיד... להשיב לקמיו גמוליהם, מהומת ה' רבה בהם, פסח לעתיד (עמ' 527).

(1) קמיהם תפיל ומידם תושיעמו (עמ' 532).

רחבת ידיים גער והרעד (עמ' 533).

(2) שעיר וטפוליו, אשר לחרבה נתכוונו מראש ועד קצבה, מה יעשו בלהט היום הבא, בעטותו קנאה בלובשו נקם, להריע ולהצריך מקמיו להתנקם, שבעתיים ישיב אל חיקם (עמ' 543).

(2) נקמות וקנאה יעט שונאיו להדוף, כמו לשעבר עט לנדוף (עמ' 547).

(2) וכאז כן עתה כל צורריך יחד, תפול עליהם אימתה ופחד, למען למוג לבביהם, כוס חמתך מסוך ביניהם, יראה ורעד יבוא בהם, טירוף דעת בלבביהם, חלחלה ומעד על מתניהם, זיע ורתת בכל אבריהם, וכשלו מהם ובהם, הווה על הווה תבוא עליהם, דומם ישבו תחתיהם, גער מלאים ואין מרפא להם (עמ' 550).

קומו לעד דומה להוממה, רום ותחת ימליכוהו באימה (עמ' 551) (ואילו בהמשך: "וימאסון איש אלילי כספו ואיש אלילי זהבו בפחד, ויטו שכם אחד לעבדו בפחד", ומכאן ראייה להסבר דלהלן, שרק לגבי גוים שפגעו בישראל, כמו אדום - "דומה" - אנו מבקשים שיוענשו, ואילו לגבי שאר הגוים שחטאו כגון בעבודה זרה, אנו מבקשים שיחזרו בתשובה).

פיוטים לשבועות (לפי מחזור רנת ישראל, נוסח אשכנז)

ישלם גמוליא לסנאי ונגוותא (אקדמות, עמ' 179).

עלובים חפו ראשם, ולהריגה צוד הקדישם, בפרוע פרעות (עמ' 233).

ונוקם לצרים, ייחתו ממנו אבירים (עמ' 253).

(1) אויביכם יפיל חללים חללים... צומת לבקרים כל רשעים, קנא ונוקם וקובע

קובעים (עמ' 289).

(2) חזי ערך דבך כפרין, יהון כתיבנא בגו ליבנא (עמ' 298).

פיוטים לנישואין בנוסח עדות המזרח (1) ולצרייך אכרות ואחטוב (יעלה יעלה).

בקשה שהגויים יחזרו בתשובה

רק במקום אחד מצאתי תפילה שה' יביא את רשעי הגויים לחזור בתשובה: ב"עלינו לשבח", מבקשים "להפנות אליך כל רשעי ארץ" (עיין בית אלקים, למבי"ט, שער התשובה, פרק יג-יד, שגוי יכול לחזור בתשובה, כדמוכח ממעשה ניונה ביונה, אלא שתשובתו מועילה לו פחות מתשובת ישראל - עיין שם להבדלים שביניהן). בפירוש "עיון תפלה" שבסידור "אוצר התפלות" כתב שאומרים כך בסוף התפלה כדי לומר שכל הבקשות שביקשנו לכלות את רשעי הגוים הוא בעצם בקשה לכלות את רשעותם, על דרך "יתמו חטאים ולא יתמו חוטאים" (ברכות י ע"א; אך עיין "הסדר הערוך", חלק שני, פרק קנה, אות ז, שזה נאמר על חוטאי ישראל ולא על חוטאים גויים). אבל זה פירוש קשה, שהרי זה מוציא את כל התפילות מפשוטן.

יותר נראה ליישב את הקושי באופן שלא ייעקרו מפשוטן כל התפילות שמנינו: ב"עלינו" הכוונה לרשעים שלא פגעו בישראל, אלא עברו על שבע מצוות בני נח, ובהם, אם יחזרו בתשובה, אכן יתגשם המטרה (בהמשך התפלה שם) "יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך"; ואילו התפלות שמנינו לעיל הן ברשעים שפגעו בישראל (כך עולה מלשון רוב התפלות הנ"ל, וראה לעיל ראה לך, בסוף הפיוטים לפסח), והרי בעבירה שבין אדם לחברו אין תשובה מועילה עד שירצה את חברו (יומא פה ע"ב), והרי הם לא ריצו אותנו.

הסבר אחר שאפשר לתת: הבקשה היא שלפני שיושמדו הגויים הרשעים, יודו בגדולת ה', כדי ש"יכירו וידעו וכו'", ואח"כ יושמדו. אבל זאת לא נחשבת תשובה שתפטור אותם מעונש, כי אינם שבים בתשובה מרצון.

הסבר אחר אפשרי: מלים אלו הן המשך למלים "וכל בני בשר יקראו בשמך", כלומר, ש"בני בשר" יתפללו לה' להחזיר את הרשעים בתשובה, אבל אנחנו (ישראל) איננו מבקשים את זה.

במקום אחר יש בקשה ש"ישתחוו לפניך כל הברואים" - בברכה שלישית ב"עמידה" בראש השנה וביום כיפור (וכן בברכה רביעית שם: "ויאמר כל אשר נשמה באפו וכו'"). אבל שם לא מדובר על גוים שכבר חטאו. אדרבה, שם נאמר "וכל הרשעה כולה כעשן תכלה", אך מצד שני אין לראות בזה בקשה להענשת הרשעים, כי משמעות הלשון היא בקשה לכילוי הרישעות שלהם, על דרך "יתמו חטאים ולא יתמו חוטאים".